

İnceleme Yazısı

DOI: 10.5281/zenodo.22674697

Virginia Woolf'un Orlando'sunda Felsefi ve Edebi Eşikler

Z. Kevser ŞAHİN

Virginia Woolf'un bir şaka¹ olarak yazmaya başladığı *Orlando: A Biography*, yayımlanmasının üstünden geçen yaklaşık bir asırda toplumsal cinsiyet, yabancılaşma, benlik ve bireyselleşme gibi temalar etrafında felsefi, edebi ve sosyolojik tartışmalara zemin hazırlamış ve bu tartışmalarıyla dönemi için önemli bir eşiği temsil etmiştir.

Şaka ile ciddiyet, Doğu ile Batı, erkek ile kadın ve geçmiş ile gelecek arasında kalan roman, Orlando adlı genç bir soylu oğlanın hayat hikayesini anlatır. 16. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar uzanan roman, Orlando'yu 16 yaşından 36 yaşına kadar takip eder. Orlando bu süre zarfında erkekten kadına dönüşür, servetini kaybeder ve geri kazanır, İngiltere'den Türkiye'ye seyahat eder ve geri döner, aşık olur, edebi eserler ortaya koyar ve toplum ve zaman içinde akışkan bir şekilde hareket eder.

¹ Virginia Woolf, *A Writer's Diary: Being Extracts from the Diary of Virginia Woolf*, ed. Leonard Woolf (London: Hogarth Press, 1953), 128.

Roman, edebi manada birçok perspektifte eşik niteliği taşır. Örneğin Woolf, *Orlando*'nun cümlelerinin dolaysız², dilinin ise yarı komik, yarı ciddi, ve epey abartılı³ olmasını hedefler. Kullanılan dil Woolf'un kullandığı tekniği derinleştirir, zira Woolf'un diğer eserlerinde de görülen bilinç akışı tekniği bu eserde bir biyografiye uyarlanarak aktarılır. Woolf'un biyografi türünü seçmesi dikkate değer bir detaydır, önceki eserlerinde denediği biyografi türünü *Orlando*'da derinlemesine işleyen Woolf, esere bir karakter olarak biyografi yazarını da ekleyerek ilişki katmanlarını genişletir. Knopp, romanın en önemli ilişkisinin Orlando ile biyografi yazarı arasında olduğunu söyler.⁴ Woolf, eserin türünü romandan farklı kılarak Orlando ve yazar arasındaki ilişkiyi incelemeye fırsat yaratır. Eleştirmenler, *Orlando*'yu bir biyografi mi, biyografi hicvi mi, tarih mi, tarih hicvi mi, roman mı, yoksa alegori mi olarak ele alacaklarını bilemediklerini yazarlar.⁵ Woolf'un edebi tercihi, Orlando'yu bu belirsizlik içinde güçlü kılar.

Roman boyunca Woolf'un dili sadedir, anın kendisini anlatır. Woolf, gündelik bir anın bütünü ile yaşanmasını, bu yaşantının duygusal ağırlığını detaylı ve eksiksiz betimler.⁶ Bu yaklaşım, Orlando'nun dört asır süren hayatını bir anlar kümesi olarak aynı düzlemde sunar. Orlando'nun hayatı zamanın olağan akışında ilerlemez. Orlando'nun hayatının anlatısı dört asırı kapsasa da, onun hayatından yalnızca 20 sene açıklanır. Metin içinde zaman ilerlese de, Woolf'un dili ve yaklaşımı, zamansal bütünlüğün bu şekilde parçalanmasını

okura sezdirmeden gerçekleştirebilir.

Woolf, Orlando'nun hayatını tasvir ederken kullandığı dilde erkeklik ve dişiliğe dair imgeler belirler. Bu imgeler her zaman Orlando'nun cinsiyeti ile uyuşmaz. Orlando'nun o anki cinsiyeti okur için belirli olsa da metin "erotik bir kafa karışıklığından haz alır".⁷

Roman felsefi perspektiften de incelenebilir. *Orlando*'da görülen temel felsefi öge benlik fikridir. Orlando, dört asır ve iki cinsiyet boyunca yaşarken hem aynı kalan hem de gelişen ve değişen bir karakter olarak tasvir edilir. Orlando, roman boyunca aynı karakteristik özellikleri taşır, geçirdiği değişimler onun benliğini değiştirmez.⁸ Fakat bu değişmez benlik izlenimi romanın sonunda sarsılır. Orlando, aynı anda kaç farklı zamanın ve kaç farklı insanın kendi içinde barındığını sorgular. Bu çoğulluk, bireyleşme sürecinin bir aşaması olarak görülebilir. Orlando, roman sonunda tek ve gerçek bir benlik haline gelir.⁹

Başka bir perspektifte, *Orlando* cinsiyetin özsel değil edimsel olduğu fikrini Judith Butler'ın *Gender Trouble*'ından önce dile getirir.¹⁰ Judith Butler'ın 1990'ların başında ortaya koyduğu edimsellik teorisi, cinsiyet ile toplumsal cinsiyet arasındaki ayrımı sorgulayarak her iki kavramın da tekrarlanan eylemler yoluyla toplumsal olarak inşa edildiğini öne sürer.¹¹ Bu görüşe göre cinsiyet bir öz değildir. Aksine, toplum bağlamında tekrar eden performanslar ile sürekli yeniden üretilen bir etkidir.¹²

Orlando, bir kadının erkek gibi davranması ya

2 Woolf, *A Writer's Diary*, 136.

3 Woolf, *A Writer's Diary*, 120.

4 Sherron E. Knopp, "If I Saw You Would You Kiss Me?: Sapphism and the Subversiveness of Virginia Woolf's *Orlando*," *PMLA* 103, no. 1 (January 1988): 24–34.

5 Clifton Snider, "A Single Self: A Jungian Interpretation of Virginia Woolf's *Orlando*," *Modern Fiction Studies* 25, no. 2 (Summer 1979): 264.

6 Kari Elise Lokke, "Orlando and Incandescence: Virginia Woolf's Comic Sublime," *Modern Fiction Studies* 38, no. 1 (Spring 1992): 235–252.

7 Nancy Cervetti, "In the Breeches, Petticoats, and Pleasures of *Orlando*," *Journal of Modern Literature* 20, no. 2 (Winter 1996): 166.

8 Zeynep Z. Atayurt, "Virginia Woolf, Orlando ve İstanbul," *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 51, no. 1 (2011): 107–122.

9 Snider, "A Single Self," 267.

10 Cervetti, "Breeches, Petticoats, and Pleasures," 168.

11 Gerasimos Kakoliris, "Judith Butler on Gender Performativity," *Dianoësis: A Journal of Philosophy* 17, no. 1 (2025): 57.

12 Gerasimos Kakoliris, "Judith Butler on Gender Performativity," 80.

da bir erkeğin kadın gibi davranması sonucu ortaya çıkan bir karakter değildir. Orlando hem bir erkektir hem de bir kadındır. Bu ikiliğin Orlando'nun hiç düşünmediği bir şey olması¹³, karakterin kendi cinsiyetine ve kimliğine yabancılaşmış olduğunu gösterebilir. Orlando'nun bir özü olmadığı savunulabilir. O kendini yaşadıkları, düşündükleri, içinde bulunduğu mekanlar ve yazdıkları doğrultusunda sürekli yeniden yaratır.

Bununla birlikte, bahsedilen yabancılaşmanın ve değişimin tek örneği Orlando'nun cinsiyetidir. Orlando bir soylu olarak dünyaya gelir ve bir soylu olarak ölür, onun sosyal kimliği cinsiyet detayı dışında değişime uğramaz. Orlando zamanda, mekanda ve cinsiyetinde seyahat ederken statüsünden vazgeçmez. Orlando'ya tanınan dönüşüm alanı, onun sınıfı tarafından ona sağlanan bir alandır. Bu bakımdan roman, cinsiyetin ve kimliğin akışkanlığını kutlarken, bu akışkanlığın kimin için, hangi koşullar altında mümkün olduğu sorusunu da, belki bilinçsizce, açığa çıkarır.

Sonuç olarak, zaman, mekan ve cinsiyet içinde hareket eden bir karakter olarak Orlando; edebi türler, şaka ve gerçeklik arasında hareket eden bir roman olarak ise *Orlando*, felsefi ve edebi bakımdan incelendiğinde çağı için çeşitli eşikler barındırır. Woolf, eserin türü, dilli ve tekniği bakımından zamanında eleştirmenlerin kafasını karıştıran bir yapı ortaya koymuş, çağının ötesinde bir edebi zenginlik inşa etmiştir. Eser, felsefi perspektifte benlik, cinsiyet ve yabancılaşma temalarını tartışmıştır. Woolf, iki perspektiften de, bu belirsizlikleri ve ikilikleri çözmeye çalışmaz. Felsefi ve edebi bakımdan öne sürdüğü çelişkiler, eseri çağının ötesine taşır, zamanının ötesinde sorular sorar.

Kaynakça

- Atayurt, Zeynep Z. "Virginia Woolf, Orlando ve İstanbul." *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 51, no. 1 (2011): 107–122.
- Cervetti, Nancy. "In the Breeches, Petticoats, and Pleasures of Orlando." *Journal of Modern Literature* 20, no. 2 (Winter 1996): 165–175.
- Gerasimos Kakoliris, "Judith Butler on Gender Performativity," *Dianoesis: A Journal of Philosophy* 17, no. 1 (2025): 57.
- Knopp, Sherron E. "If I Saw You Would You Kiss Me?": Sapphism and the Subversiveness of Virginia Woolf's *Orlando*." *PMLA* 103, no. 1 (January 1988): 24–34.
- Lokke, Kari Elise. "Orlando and Incandescence: Virginia Woolf's Comic Sublime." *Modern Fiction Studies* 38, no. 1 (Spring 1992): 235–252.
- Snider, Clifton. "A Single Self: A Jungian Interpretation of Virginia Woolf's *Orlando*." *Modern Fiction Studies* 25, no. 2 (Summer 1979): 263–268.
- Woolf, Virginia. *A Writer's Diary: Being Extracts from the Diary of Virginia Woolf*. Edited by Leonard Woolf. London: Hogarth Press, 1953.

13 Cervetti, "Breeches, Petticoats, and Pleasures," 166.